

Læreplan for Rudolf Steiner Børnehaven i Humlebæk

Udarbejdet Marts 2020

Indholdsfortegnelse:

Kort beskrivelse af børnehaven	3
Indledning	3
Dagsrytme:	4
Ugerytme:	4
Alsidig personlig udvikling	6
Fødselsdag i Børnehaven	8
Forældresamarbejde	9
Den frie leg	10
Social udvikling	12
Konflikthåndtering	13
Kommunikation og Sprog	14
Eventyr	16
Krop, sanser og bevægelse	17
Sangleg	17
Natur, udeliv og science	19
Årstidsfester	22
Kultur, æstetik og fællesskab	24
Æstetik	26
Litteraturliste	27

Kort beskrivelse af børnehaven

Rudolf Steiner børnehaven i Humlebæk er en privat børnehave.

Børnehaven blev oprettet i 1971 og har til huse i et dejligt gammelt hus med en hyggelig have til.

Børneantallet varierer fra 26-28 børn.

Børnehavens bestyrelse

- 1 bestyrelsesformand
- 3 antroposofiske medlemmer
- 6 forældrerepræsentanter

Bestyrelsens opgave er at påse at børnehaven ledes og drives i overensstemmelse med sin målsætning og de til enhver tid gældende vedtægter, samt at være behjælpelig med aktuelle opgaver anvist af ledelsen.

De antroposofiske medlemmers opgave er, at der i børnehaven tages udgangspunkt i antroposofien, så børnehavens personale opretholder pædagogikken, dags-, uge- og årsrytme.

Indledning

Rudolf Steiner grundlagde, gennem indgående studier af filosofi, religion og etik, en pædagogik som tager udgangspunkt i det holistiske menneskesyn og livsanskuelse.

Om dette emne har Rudolf Steiner skrevet ca. 20 grundbøger og holdt ca. 6.000 foredrag.

Derudover har han beskæftiget sig med kunst og kultur, arkitektur, lægevidenskab, landbrug (Rudolf Steiner er grundlægger af det Biodynamiske landbrug) samt ernæring.

I Rudolf Steiner børnehaven i Humlebæk arbejder vi med Rudolf Steiner pædagogikken, og vi arbejder med antroposofien og de tanker der ligger bag. I den nedenstående læreplan beskriver vi hvordan læreplans temaerne bliver implementeret i vores dagligdag.

En af vores fornemmeste opgaver er at møde hver enkelt familie, forældre og barn der hvor de er, det betyder at vi møder dem *fordsmsfrit* og *åbent*, sådan så samarbejdet kan udvikle sig og sådan så der bliver bygget en bro fra hjem til børnehaven. Vi tror på at når forældrene er trygge vil barnet også blive det. Hvis vi voksne "vil noget" med barnet, have barnet til noget, er vi nødt til at have en oprigtig relation til barnet. Barnet skal mærke autentiske voksne, der mener hvad de siger og gør, de skal mærke en oprigtighed i forhold til mødet, hvis dette ikke er tilstede, kan vi intet gøre for eller med barnet.

Ethvert menneske - har en sund personlighedskerne. Ved at fokusere på det sunde, fremfor begrænsninger, bliver potentiale og udviklingsmuligheder synlige.

Vi skal møde barnet i *frihed*.

"Alt opdragelse er selvopdragelse, og vi er egentlig som lærer og opdragere kun omgivelserne for barnet, der opdrager sig selv" (citater af Rudolf Steiner).

Selvopdragelse betyder at vi som voksne i børnehaven, kigger på os selv, og spørger os selv, hvordan vi er til stede i børnehaven, og "opdrager" os selv ved at se indad og være opmærksomme på vores adfærd, både indvendigt og udadtil.

Vi stræber efter at være efterlignelsesværdige og gode forbilleder for børnene.

De tre grundprincipper i børnehaven er *Forbillede, efterligning og rytme*.

Det lille barn 0-7 år efterligner alt i dets omgivelser, derfor skal vi i personalegruppen være efterlignelsesværdige voksne omkring børnene, vi skal være forbilleder og vi skal hele tiden være forud.

Børnehavens hverdag er rytmisk, dvs. vi har en års, uge og dagsrytme, og denne genkendelighed skaber en tryghed hos det lille barn.

Udover at rytme, gentagelser og genkendelighed er godt for det lille barn er det også vores opgave i

børnehaven at skabe en "verden" for børnene som er *God*, og en hverdag med muligheder for at bruge alle sanserne. Vi betragter barnet som sanseåbent og yderst påvirkeligt. Barnet forholder sig ukritisk og positivt til alt som det møder i omgivelserne, og gennem disse indtryk, finder og former barnet sig selv.

På intet tidspunkt senere i livet, udvikler vores fysiske legeme sig med en sådan hastighed som det gør i den første 7-års periode. Barnets fysiske krop næres og udvikles ikke blot af sunde kostvaner, men i høj grad også af sunde indtryk i øvrigt. Da barnet i denne livsfase intet filter har til at sortere sanseindtryk fra omverdenen, er det af allerstørste betydning hvilke indtryk der tilstrømmer barnet. Alle indtryk, i videste betydning, former barnet og giver, så at sige, et aftryk med livsvarende virkning.

Hverdagen er bygget op sådan så der altid er vekselvirkning mellem samling/aktivitet og fri leg. Det kan sammenlignes med et åndedræt, indånding og udånding. Nedenstående beskrives børnehavens dags, uge og årsrytme;

Dagsrytme:

Kl.7 åbner børnehaven, og fra kl.7-9 tager vi imod børnene.

Der bliver lavet dej til boller, som står natten over. Hver morgen bager vi boller af dejen fra dagen før (mandag er det boller fra fryseren). I disse timer må børnene lege indenfor med div. legetøj, kigge i bøger, og der er altid et tegnebord. Vi beder forældrene om at alle børn er afleveret i børnehaven inden kl.9. Hvis forældrene og børnene kommer senere, beder vi dem ringe og fortælle dette.

Kl.9 Sangleg

Efter sangleg skal børnene i garderoben, og have overtøj på, der passer til dagens vejr.

Kl.10-11:30 (ca.) er der fri leg i haven.

Kl.12 spiser vi alle frokost, samlet i stuen.

Kl.12:30 (ca.) Eventyr, i eventyrstuen.

Efter eventyr, skal børnene igen i garderoben og have overtøj på, for at komme i haven:

Kl.13-15 Fri leg i haven

Kl.15-15:15 Frugt

Vi beder forældrene om at skrive deres barn på en liste, så vi hermed ved hvilke børn, der skal være i børnehaven mellem kl.15-16. Vi beder forældrene om at der ikke er nogen, der afhenter deres barn mellem kl.15-15:15. Her har vi nemlig en lille hyggelig stund, mens børnene får en halv bolle og et par stykker frugt. Her læser vi en bog for børnene, eller bare nyde en stund, hvor vi kan synge med børnene, eller snakke lidt sammen.

Kl.15:15-16

Børnene får lov til at lege med div. legetøj i stuen, og der er altid et tegnebord. Der er også mulighed for at en voksen læser flere bøger for børnene, eller sætter en simpel aktivitet i gang.

Kl.16 er alle børn hentet, og børnehaven lukker.

Ugerytme:

Mandag: Bål/Snitte-dag;

alle børn kan få lov til at snitte i friske pinde. Børn fra ca. 3-4 år, snitter med smørknive (kaldes for sølvknive), og børn fra ca 5 år snitter med en (børne)snittedolk.

Tirsdag: Turdag;

Det er oftest børnene mellem 4-5 år, men det kommer ikke kun an på børnenes alder, men på hvilke børn vi mener vil drage fordel af en tur, på den specifikke dag.

De børn, der ikke skal på tur nyder at have hele haven "for sig selv". Vi har også mulighed for at besøge det vi kalder for "Eventyrskoven", med de børn der er tilbage i børnehaven, som er et lille grønt stykke med få træer, der ligger lige ved siden af børnehaven.

Vi går også ture andre dage, hvor muligheden byder sig, og i forbindelse med årstidsfester hvor vi samler grene, mos, blomster mm. til aktiviteter og oppyntning.

Onsdag: Middag;

om morgenen kan alle børn være med til at skrælle grønsager til dagens måltid.

Torsdag: Maledag;

Efter sangleg samler vi alle børnene i vores stue, hvor de maler med Akvarelfarver (blå, rød og gul).

Disse malerier får børnene med hjem til jul- og sommerafslutning.

Vi bruger også børnenes malerier til to årstidsfester: Lanternefest og Påskefest.

Op til Lanternefesten bliver ét af børnenes malerier formet om til en lys-lanterne, og til Påskefesten bliver ét af børnenes malerier foldet om til en æske, hvori der skal ligges et påskeæg, som børnene selv maler i påsketiden.

Fredag: Bagedag;

efter sangleg samler vi alle børnene i vores stue, hvor de hver får en lille portion dej, som de må ælte og forme som de har lyst. Børnene får lov til at drysse med kanelsukker, det lille brød bages og pakkes i barnets egen bagepose, som de tager med hjem når barnet bliver hentet.

Børneperspektiv:

Disse rytmer er bevægelige og bliver tilpasset til børnegruppen, både i dagsrytmen og i årsrytmen.

Som udgangspunkt er den frie leg udendørs i vores have, men det kan være at den frie leg skal være indenfor enten om formiddagen eller om eftermiddagen, ved en regnfuld- eller en meget kold dag.

Vi kan dele børnegruppen op, så nogen børn er indenfor og nogen børn er udenfor i haven.

Haven kan deles op, sådan at nogen børn er i vores primære have, nogen kan være i vores forhave og nogen kan være i "Eventyrskoven".

Det kan være at der er brug for en ekstra "gåtur" for nogen af børnene, og vi laver også bål og finder snittekassen frem andre dage end mandag.

I forårsmånederne kan det f.eks. være at de kommende skolebørn, får lov til at komme direkte i haven eller evt. på en ekstraordinær tur, i stedet for at være til sangleg.

Op til årstidsfester vil de faste ugedags aktiviteter blive erstattet med forberedelser til den kommende årstidsfest. Mange af disse forberedelser er børnene også med til.

Vi tilpasser de planlagte aktiviteter efter den stemning vi mærker i børnegruppen.

Som udgangspunkt er alle børn med til sangleg hver morgen kl.9, og den pædagog, der står for sanglegen, mærker og vurderer stemningen i børnegruppen; nogle gange har vi børnenes fulde opmærksomhed og interesse, og kan holde en sangleg med sanglege og fingerlege i 25 minutter, andre dage må vi lave et kortere sanglegsprogram som så kun vil vare 10 minutter.

Vi starter og slutter altid sanglegen som på vanlig vis: Vi starter ved at synge en "godmorgen-sang" hvor vi synger alle børnenes navne, derefter tæller vi alle børnene, enten samlet eller også får et barn lov til at gå rundt og tælle, hvorefter vi nævner de børn vi mangler denne dag. Afslutningsvis har vi en sang hvor der synges:

"Kom og lad og være venner

ræk mig begge dine hænder

lad os synge højt i kor
takken i hvor hjerte bor
tak for sangleg”

Årsrytme

I børnehaven fejrer vi årstidsfester som danner rammen for hele børnehavens årsrytme. Disse er beskrevet i afsnittet Natur, udeliv og science.

Hvert år evaluerer vi efter den forgangne fest, ud fra dagens forløb, hvordan børnegruppens stemning var, og hvilke aktiviteter, der fungerede, og hvilke vi skal revurdere.

Alsidig personlig udvikling

”Jeg kan løfte et hus,
jeg kan standse et tog,
jeg kan fløjte på tyve
forskellige sprog.

Jeg kan synge en sang
så den vælter min mor.
Du kan tro jeg bli'r skrap
når engang jeg bli'r stor.”

(Halfdan Rasmussen)

Vi skal møde alle børn åbent og fordomsfrit, for alle børn er præcis som de skal være.

Vi tror på at det er omgivelserne, der opdrager barnet.

Både de fysiske omgivelser, men især de voksne omsorgspersoner, der er omkring barnet.

Vi, som omsorgspersoner, skal opnå barnets tillid. Når vi har børnenes tillid, kan vi skabe en relation imellem os og barnet. Og når vi har en relation, kan vi være med til at støtte barnets udvikling.

Vores udgangspunkt i vores dagligdag er; at møde barnet på ny hver eneste dag.

Det er også vores udgangspunkt når vi modtager nye børn i børnehaven.

Barnet skal være tryk i børnehaven; i børnehavens omgivelser og tryk ved de voksne i børnehaven.

Ved indkøring af nye børn, ser vi tydeligt hvordan de fleste børn ”slipper” deres forældre, og griber ind i den frie leg, netop når børnene er trygge i omgivelserne. Det samme gælder for forældrene, og vi mærker at når forældrene er trygge og har tillid til børnehaven og dens voksne, så skabes en ”bro” mellem hjem og børnehave.

Vi møder alle børn og forældre hver morgen ved at give hånd og skabe øjenkontakt.

Dette første møde på dagen, giver os en fornemmelse af hvad barnet kommer med i børnehaven fra dag til dag. I dette første møde, mærker vi barnets humør og stemning; Det kan være fuld af energi, glad, genert, ked af det, træt mm. Måske vil barnet gerne fortælle os nogle oplevelser, måske vil barnet bare være hos mor/far. Når forældrene tager afsted, hjælper vi de fleste børn med at vinke farvel, og derfra er det ofte tydeligt om barnet griber fat i en aktivitet eller den frie leg, eller om de har brug for at være ved en af de voksne.

Det er forskelligt om denne stemning varer ved, og i løbet af dagens overgange, aktiviteter og i den frie leg, vil vi opleve hvis et barn ikke trives. Vi er opmærksomme på alle børn i løbet af dagen, og vi ser det som vores største daglige opgave at alle børn er blevet set, og har oplevet vores nærvær og omsorg.

Vi er én børnegruppe, med én fast personalegruppe.

Dette ser vi som en stor fordel, da det er de samme børn, der møder de samme voksne hver eneste dag.

Vi har opbygget relationer til børnene, og følger børnene tæt hver eneste dag.

Derved har vi deres løbende udvikling; fysiske udvikling og psykiske/mentale/følelsesmæssige udvikling meget tæt til os, herunder også deres legerelationer i børnehaven.

Ud fra de iagttagelser vi gør hver eneste dag, kan vi støtte op om barnets udvikling, og samtidig vide hvornår vi skal lade barnet selv forsøge sig frem.

Om det gælder hvor selvhjulpen barnet er i garderoben, eller dets sociale kompetencer i den frie leg; som at sige fra, hjælpe de andre børn, bede om hjælp hos de voksne, spørge om det må være med i andres børns lege og lign.

Vi snakker dagligt i personalegruppen om trivslen hos både det enkelte barn og børnegruppen som helhed. Hvis der opstår mistrivsel, eller konflikter bliver der omgående sat en plan i gang, der imødekommer situationen.

På vores personalemøder kan personalet fordybe sig i et enkelt barns problematik eller gruppens trivsel, alt efter behov.

Hvis der er særlige hensyn, der skal tages til et barn, har vi tæt dialog med forældrene, som giver os den nødvendige information. Dette kan indebære et tidligere sygdomsforløb, allergener, særlige hensynstag og ønsker fra familien.

Vi møder barnet med den indstilling, at selvom der pga. forskellige påvirkninger eller begrænsninger fra arv og miljø, fysiologiske, neurologiske eller andre fysiske skader, så har barnet altid mulighed for at kompensere og udvikle sig.

Børn, der er i udsatte positioner, møder vi med:

- Tillid til- og tæt samarbejde med forældrene
- Tillid til- og fokus på barnets velfungerende evner
- Rytme, struktur, form og forudsigelighed
- Frihed til efterligning udfra bevidste forbilleder
- Et stærkt og iagttagende nærvær fra de voksne
- Tæt opfølgning af barnets udvikling
- Voksne (personalegruppen) som barnet kan "regne med" – Forstået på den måde, at personalegruppen gennem iagttagelser, er blevet enige i de pædagogiske målsætninger omkring barnet.
- Barnet bliver mødt med den positive formulering. F.eks.: "Du må *gerne* gå, når vi leger indenfor" – i stedet for "Du må *ikke* løbe herinde". Eller den voksne tager ansvaret på sig, ved at bruge formuleringen "Jeg vil gerne have at du bliver siddende her" eller "Jeg vil gerne have at du tager flyverdragten af".

Fødselsdag i Børnehaven

For at barnet i sit indre kan skabe mening og forståelse for sin egen tilstedeværelse her på jorden, har vi den årlige fødselsdagsfejring i børnehaven. Barnet kommer sammen med sin familie og kan vælge sin bedste ven til at spille fødselsdagsmusik. Barnet er da centrum for sit helt personlige fødselsdagseventyr, og kan føle sin individuelle tilstedeværelse som værdifuld for sin familie og for børnehavens fællesskab; at det har sin plads her og i den helt store sammenhæng, i allervideste betydning. Vi sender et fødselsdagslys rundt og synger:

"Sig himlen glædes hver gang på jord
et menneskebarn skal fødes,
da lyder englenes jubelkor
hvor blinkende stjerner mødes.

Vi alle glædes hver gang på jord
et fødselsdagslys vi tænder.
Vi rækker hænderne mod dit bord
til Anton vi lyset sender."

Forældresamarbejde

Vi ønsker at have en god relation til forældrene og et godt forældresamarbejde.

I det daglige har vi kontakten til forældrene, ved aflevering og afhentning; morgen og eftermiddag.

Alle i personalegruppen, der er mødt ind i børnehaven om morgenen, hilser på forældrene og giver håndtryk, og om eftermiddagen går forældrene rundt til alle de voksne i børnehaven og siger farvel inden de går hjem med barnet.

Vi mærker kvaliteten af at vi også hilser på forældrene, og ikke kun børnene, da det skaber en daglig kontakt og vedligeholder relationen til forældrene, og derved er "broen" mellem hjem og børnehaven bygget hver dag.

Forældrene kan altid overlevere beskeder til personalet i børnehaven. Dette er muligt når forældrene afleverer om morgenen og når de henter om eftermiddagen, hvor personalet også kan overlevere til forældrene om barnets dag. Dette omfatter de mindre/korte beskeder eller spørgsmål, da vi undgår at tale "over hovedet" på børnene.

Hvis der er brug for en mere uddybende samtale, ringer forældrene til børnehaven eller omvendt.

Forældrene kan altid bede om en samtale, og vi sætter 1 time af til denne samtale.

Vi kan altid tilbyde eller bede forældrene om en samtale, enten telefonisk eller ved et møde.

Vi beder forældrene om at involvere børnehaven, hvis der er livsbegivenheder i deres familie, som barnet vil opleve og derved også reagere på. Selvfølgelig så længe forældrene vil dele dette med børnehaven.

Derved kan vi være forud og møde barnet i eventuelle reaktioner, der vil komme til udtryk i børnehaven, og vi kan have en ekstra opmærksomhed og omsorg for barnet.

Vi har én obligatorisk samtale med forældrene, som afholdes ca. 3 måneder efter at barnet er startet i børnehaven. Denne samtale foregår ved at forældrene fortæller om barnets liv; fra graviditet til fødsel, og årene indtil barnets start i børnehaven. Dette giver et større billede for os i børnehaven, og vi oplever at vi får et større billede af det lille barn, som vi er ved at lære at kende.

Udover det daglige forældresamarbejde har vi to årlige forældremøder, og en årlig arbejdsdag.

Den årlige arbejdsdag er en lørdag i maj måned, hvor forældre og børn møder i børnehaven, og påtager sig div. arbejdsopgaver, som er udarbejdet mellem personalet i børnehaven og bestyrelsen.

Dette er en stor hjælp for børnehaven, da vores hus og have kræver megen vedligeholdelse.

Der er altid en god stemning denne dag, og børnene husker stolt hvad deres forældre har bygget/repareret/malet mm. Derved drager vi alle en fælles omsorg for huset, haven og børnehaven som helhed.

Forældrene deltager til tre årstidsfester: Lanternefest, Juleafslutning og Sommerafslutning.

Derudover er der opstået en Støtteforening blandt forældregruppen, som arrangerer et Forårsmarked, hvor alle er velkomne.

Den frie leg

Legen fylder en stor del af børnenes dagligdag, og legen er derved en stor del af børnenes udvikling.

De får udforsket deres sproglige kunnen, deres motoriske færdigheder (og begrænsninger), deres sociale kompetencer, konflikthåndteringer og de får opbygget deres relationer.

Barnets leg kan også være terapeutisk, forstået på den måde at hvis barnet har haft en voldsom oplevelse, og får lov at "lege det ud", kan den oplevelse langsomt blive helet igennem legen.

Vi har stort fokus på den frie leg i børnehaven, som rent rytmisk har tid om formiddagen og om eftermiddagen, i tidsrummet mellem kl.10-11:30 og kl.13-15.

Den frie leg begynder også om morgenen når børnene er blevet afleveret i børnehaven, og frem til at vi har sangleg kl.9.

Men den frie lege summer igennem hele børnehavedagen. Selv når vi er i en overgangssituation som toilet "runde" og garderobe, så opstår der leg blandt børnene, og til sangleg, eventyr og frokost hører vi dagligt børnene spørge hinanden: "skal vi lege når vi kommer udenfor?".

Vi voksne sætter rammerne for at legen kan udfolde sig på de forskellige udviklings- og alderstrin.

Vi sætter rammerne rent fysisk, vi opdeler vores rum indendørs og skaber rum udenfor i vores have.

Mange af børnene leger i grupper af 2-og-2 børn, 3-6 børn, og der kan det være nødvendigt at de får en placering; et sted, hvor de må lege, så de ikke kommer til at "forstyrre" hinanden, og evt. kommer i gentagne konflikter med andre børn. Vi sætter også rammerne i den frie leg, så der er "plads" til alle børnenes lege; både til de lege med løbeben og høje lyde, men også til de mere stillestående/siddende lege hvor der er brug for ro og fordybelse i legen. Her går de voksne ind og korrigerer/guider børnene, og fortæller dem hvad de må og hvor de må være.

Vi oplever hvordan legen udvikler sig på de forskellige alderstrin.

De 2-3 årige leger parallelle; flere børn sidder ved siden af hinanden og leger den samme leg, men uden at lege sammen. F.eks. sidder der ofte 3-4 nye børn i sandkassen med hver deres skåle med vand og sand. De sidder alle sammen og laver mad/kager, men har intet samspil imellem hinanden.

Her kan børnene begynde at lege hvad de ser/oplever i deres dagligdag, og dette er endnu et billede på efterligning.

De 3-4 årige begynder at kunne lege rollelege, hvor de hver især har en rolle, og er en del af en længerevarende leg, som har et handlingsforløb. F.eks. far, mor og børn, en dyrefamilie, eller politi og røvere.

De 5-6 årige vil kunne begynde at igangsætte og styre rollelegene, hvor der kan være mange børn med i legen.

Vi arbejder ud fra at *et forbud erstattes af et tilbud*; Hvis vi må stoppe et barn i dets handlinger, der måske er udadreagerende, kan vi sige; "Jeg vil ikke have du gør dette (f.eks. slå ud med en ske eller kaste med sand mod de andre børn), men jeg vil gerne hjælpe dig med at bygge et sandslot".

Når vi voksne siger: "Jeg vil ikke have ...", tager vi ansvaret på os, frem for at ligge det på barnet.

Hvis et barn ikke har grebet legen og går rundt for sig selv, og ikke trives i dette, vil vi altid forsøge at få barnet ind i en legerelation, eller inspirere barnet til en leg. Hvis dette ikke lykkes, kan vi altid tilbyde en praktisk opgave, som barnet kan hjælpe med; Indendørs er der masser af legetøj, dukketøj og klæd'ud tøj, der skal ryddes op og sorteres, og vi kan altid finde en klud og støve af på legetøjshylderne, og ude i haven kan vi altid feje fliser, feje blade, lue bede, plante små spire mm. De fleste børn nyder dette, og vil ofte meget gerne hjælpe, og derved kommer der ofte flere børn til når vi først går i gang med det praktiske arbejde – især i haven. Dog skal det siges at et barn også kan have brug for at iagttage, især når de lige er startet i børnehaven, og det må de naturligvis også gerne.

Personalet i børnehaven går rundt blandt børnene i den frie leg.

Vi skal være nærværende og tilgængelige for børnene. Vi iagttager børnene, og ser hvordan legen tager fat under den frie leg. Her skaber vi også et overblik over børnene, og over hvilke legerelationer, der skabes både formiddag og eftermiddag – fra dag til dag, og uge til uge.

Vi inspirerer til leg og igangsætter lege når der er behov for dette.

Vi finder legetøj frem, bygger huler, fylder vand i legegryder og kander, sætter legerelationer sammen.

I Rudolf Steiner pædagogikken er der nogle ord, der går igen.

Blandt andet: *Forbillede og Efterligning*: Børn efterligner hvad de ser. De efterligner andre børn, og de efterligner voksne, efterligner deres forbillede.

Vi voksne skal være gode forbilleder for børnene, og vi skal være "efterlignelsesværdige".

Under den frie leg er vi tilstede for børnene, samtidig med at vi har et ærinde at tage os til.

Ude i haven, kan det være at feje fliser, feje blade, lue bede, plante blomster og planter, pudse vinduer, rydde legetøj op, lave forberedelser til vores årstidsfester, reparere legetøj, reparere hvad end der kan trænge til en kærlig hånd i vores have mm.

Inde i børnehaven kan vi støve af, stryge duge, rydde op i legetøjet, lave forberedelser til vores årstidsfester mm. Imens vi gør dette, er vi opmærksomme på børnene og deres leg. Ofte kommer børnene og vil være med i aktiviteterne og dette kan være gode overgange fra en leg til en anden.

Under den frie leg, hele året rundt, kan vi også tilbyde aktiviteter som at snitte og vikle garn.

Når vi snitter sidder vi om bålet, er dette er styret af en voksen. Der er sølvknive (smørknive) til de 3- og 4-årige, og små rigtige snitteknive til de 5-årige. Den voksne instruerer i hvordan vi sidder når vi snitter, hvordan vi snitter, og hvordan vi bevæger os omkring de børn der snitter.

Når vi vikler garn, må børnene finde en pind, en voksen finder en kurv med garn og så må børnene vælge hvilke farver garn de vil bruge og får lov at klippe et stykke garn og vikle omkring pinden.

I sommerhalvåret tager vi ofte bøger og vennespil med ud i haven sidst på eftermiddagen.

Dette tilbydes indenfor i vinterhalvåret, og vi kan gå indenfor mellem 14-15, og slutte dagen af med disse aktiviteter, hvis den fri leg så småt begynder at ophøre.

Udover disse aktiviteter er der, som skrevet ovenstående i indledningen, aktiviteter der passer til den kommende årstidsfest, da dette er rammen for vores hverdag.

Social udvikling

"Kom nu venner
Lad os få begyndt!
Solen skinner,
Alting er så skønt,
Fuglene synger,
Og nu vil vi synge med dem."

"Jeg kan følges med dig hvis vi går tur i en skov,
Jeg kan holde dig i hånden hvis du giver mig lov.
Jeg kan se på dine øjne at du smiler til mig,
Jeg vil gerne være ven med dig!"

(sangleg)

Vi er én samlet gruppe, hvor børnene oplever at være en del af et fællesskab.

Vi er én børnegruppe, som deler inde- og udendørsområde.

Børnene lærer at være i en stor gruppe hvor det er nødvendigt at øve sig i, at vente på at det bliver ens tur, vise hensyn til hinanden, give plads til hinanden og hjælpe hinanden.

Dette er igennem hele dagen; til sangleg og eventyr, i overgangssituationer som garderobesituation, til frokost og i den frie leg.

Vi passer på hinanden i overgangene; de skal passe på hinanden ned af trappen til garderoben, de skal stå i kø til toilettet og vente på deres tur til at komme til håndvaskene (hvor en voksen står for at hjælpe), de skal give fysisk plads til hinanden i garderoben, og vente på "deres" tur, hvis de har brug for hjælp af en voksen. Her beder vi børnene blive siddende på deres plads, indtil vi kan komme og hjælpe dem.

I vinterperioden, når garderobesituationen tager længere tid, er det ofte at vi vælger børnene ud i haven én af gangen, så alle ikke maser ud af døren på samme tid.

Hver formiddag, ude i haven, får børnene en halv bolle med smør, og her skal de stå i kø. Der kan nemt stå 15 børn i denne kø, og der er vi opmærksomme på at børnene øver sig i at stå uden at skubbe til hinanden, eller "mase" på.

Børnene har faste pladser i garderoben og ved frokost-bordene, hvor de sidder ved siden af hinanden i forskellige aldre. Her vil børnene opleve at de kan hjælpe hinanden og at de kan få hjælp af hinanden.

F.eks.; i garderoben sidder et 5 års barn ved siden af et på 3 år. Barnet på 5 år kan tage alt sit tøj på selv, og kan måske også selv få regnbukserne/flyverdragten ud over støvlerne.

Ved siden af, sidder den 3-årige og er måske på vej til at tage sko på uden at have taget overtøjet på, og den 5-årige hjælper ved at sige "Du skal ha flyverdragt på først.!" Og samme situation kan faktisk også være omvendt, hvor det er den 3-årige, der næsten kan klare det hele selv, og hjælper den 5-årige, der ikke er kommet i gang med påklædningen.

Ved frokostbordet kan nogen børn selv hælde vand op i deres glas, og hælder gerne op til dem, der ikke kan.

Mange af de større børn, fra omkring 5-års alderen, drager ofte omsorg for de nye 3-årige, der starter i børnehaven. De lader dem være med i deres lege; de større børn fra 4, 5-års alderen, kan igangsætte og styre en leg, hvor flere børn kan deltage.

Børnene på 5 år, får lov til at hjælpe de yngre børn med at tage overtøjet af i garderoben inden frokost, og fortæller/viser dem hvordan de skal vaske deres hænder og fortæller; "Du skal ha' sæbe på".

Vi ser ofte de større børn formidle beskeder videre til de yngre børn. Når de større børn, ca. 4-6-årige, har forstået en kollektiv besked, er de ofte meget opmærksomme på de børn, som ikke har fulgt beskeden; det kan være "I skal have regntøj og gummistøvler på i dag" -og hvis børnene ser et andet barn, der ikke har fulgt beskeden, fortæller de barnet "Du skal have regntøj og gummistøvler på".

Børnene udvikler en empati for hinanden, og lærer at tage hensyn og give plads til hinanden. Vi voksne i børnehaven opretholder denne kultur i børnehaven, og viser vejen for børnene. Børnene efterligner de voksne. Så hvis vi ønsker at børnene skal kunne mestre alle disse sociale kompetencer, så skal vi voksne også efterleve dem og handle ud fra dette. Vi skal vise vejen, både verbalt, men i særdeleshed også i vores fysiske handlinger.

Barnet ser hvordan vi voksne drager omsorg for de andre børn i børnehaven. Barnet ser hvordan vi voksne drager omsorg for det barn, der er kommet til skade.

Og efter en konflikt ser barnet hvordan vi voksne drager omsorg for et barn, som det måske har reageret fysisk (og/eller verbalt) imod. Barnet, som har reageret imod et andet barn, får altid lov til at hjælpe de voksne med at trøste (hvis de har lyst).

Konflikthåndtering

Vi hjælper løbende med at løse konflikter igennem hele dagen, og i den frie leg.

Vi lader børnene forsøge sig frem med konflikthåndtering, og vi griber ind og hjælper hvis det ikke lykkes dem.

Her øver og udvikler børnene en stor social kompetence. De øver sig i at sætte grænser, udtrykke sig verbalt, respektere/mærke/møde de andre børns grænser, og i at finde løsninger og kompromisser.

For nogle børn er det nemt at udtrykke sig verbalt, hvor andre har brug for mere hjælp fra en voksen.

Når vi voksne opdager en konflikt forsøger vi at lytte med, så vi kan støtte børnene og gribe ind om nødvendigt.

Børnene får altid lov til at fortælle deres egen oplevelse; hvad der skete, og hvad de gerne vil.

Derved kan vi voksne fortælle både samlet og til hvert barn, hvad de må, hvordan de skal udtrykke sig, og så hjælper vi dem tilbage til legen igen. Ofte kan legen og legerelationen fortsætte.

Børnene griber tilbage til hvad de kom fra i legen, eller indgår et kompromis: om den anden nu må få bilen, dukken, skeen mm., eller at der godt kan være 3 katte (frem for 2, der måske var før konflikten).

Hvis dette ikke er tilfældet, hjælper vi barnet/børnene videre i en ny leg, en praktisk aktivitet eller tilbuddet om at være hos en voksen, så de kan få en stille stund. Vi appellerer altid børnene til at komme til de voksne, hvis de har brug for hjælp.

Vi italesætter til børnene at de skal: "bruge deres ord", "lytte til hinanden", "sige stop" og komme til de voksne hvis børnene ikke lytter, og når de har brug for hjælp.

Vi oplever at kulturen for dette blomstrer op i løbet af hver børnehavesæson, i tiden hvor de nye børn falder på plads, og de ældre børn bliver bedre og bedre til at udtrykke sig verbalt.

Ved ikke-akutte situationer, hvor et barn er ked af det, kan vi bede børnene, som legede med barnet der nu er ked af det, om at komme med barnet hen til en voksen.

Denne omsorg ser vi også komme fra børnene selv, uden de voksne har bedt om det. Og vi ser det fra børn på alle alderstrin.

Kommunikation og Sprog

”Knik Knak Knold
du er en trold
du er mit bedste øje
du må gå ud og lege”

(Remse som bruges efter eventyr)

Den daglige tale i børnehaven, og kommunikation imellem børnene og mellem børn og voksne vægtes højt i børnehaven.

Vi er opmærksomme på vores daglige tale. Hvordan vi taler med børnene, og hvordan vi formidler beskeder til børnene. Vi taler kærligt til børnene med ligeværdighed og anerkendelse.

Vi gør os umage for at tale klart og tydeligt til børnene.

Rudolf Steiner skriver at vi kan tale til børn, som var de nogle år forud, og så vi ikke kommer til at tale *nedad* til børnene.

Når vi giver individuelle beskeder kan det også indebære at vi skaber en fysisk kontakt til barnet.

Børnenes bevidsthed er i deres fysiske krop, og ved en besked som ”Jeg vil gerne have at du tager dine sko på”, kan en berøring af foden, vække bevidstheden om hvor foden er, og skubbe processen igang.

Hvis vi ønsker at skabe øjenkontakt til et barn, kan vi ved sætte vores hænder på deres arme eller deres hænder, også skabe den første kontakt og måske en øjenkontakt.

Vi har ofte børn på skødet efter en konflikt, hvor et barn har udad-reageret. Her tager vi tiden og roen til at barnet kan falde ned/slappe af igen, og barnet kan derefter modtage en besked fra de voksne.

Når der skal gives en kollektiv besked til hele børnegruppen, tager en voksen ordet, og de andre voksne hjælper med at få børnenes opmærksomhed hen på denne voksen.

Dette sker flere gange dagligt; børnene får løbende beskeder om det næste de skal, ifølge dagens rytme.

Efter sangleg, gives ofte besked om hvad de skal have på af overtøj.

Efter frokost gives beskeden om at børnene vil blive valgt op til eventyr og de skal huske, at deres madkasse skal i madkassekurven, og deres glas skal på et rullebord.

Efter eventyr gives beskeden om overtøj igen.

Derudover tager en voksen ”ordet”, når der er behov for dette. Hvis alle børn er samlet i garderoben eller til frokost, og lydniveauet stiger, så griber en voksen ordet. Det kan være en tydelig besked om at nu der skal være ro, og at vi må tale med stille inde stemmer til hinanden. Det kan også være at vi griber en lille fortælling, der kan være en overgang til en sang.

Vi synger flere gange i løbet af dagen, og vi nyder at synge for- og med børnene.

Vi har sange der passer til årstiderne -samt vores årstidsfester, vi har sange der inspirerer til leg, vi har sange fra de gamle sangbøger. Vi synger naturligvis til sangleg, og efter eventyr synger vi en afslutningssang. Vi har sange til overgangssituationer, en vaskehænder-sang og vi lærer nye sange når vi modtager nye kollegaer, og når vi har praktikanter på besøg.

Vi bruger sange for at skabe ro i samlingerne, og i overgange hvor børnene skal vente på hinanden.

Hvis lydniveauet bliver for højt, og vi voksne starter med at synge en sang, så griber mange børn dette og synger med, mens andre falder til ro, og nyder roen og tonerne fra de genkendelige sange.

Til frokost synger vi ”ventesange”. Dette begynder vi med, når nogle af børnene er ved at være færdige med at spise, og vi forsøger at gå i gang med ventesange, inden der bliver ”for høj” stemning og for højt et lydniveau. Vi spørger også nogle af børnene: ”hvilken ventesang skal vi synge?”.

I de gamle sange er der ord, som børnene ellers ikke hører i den daglige tale, og der findes sange med rim, som kan være svære, men samtidig sjove at lære.

Og så har vi en masse rim og remser som vi også bruger i vores dagligdag.

Vi har stor inspiration fra Halfdan Rasmussens utallige rim, og så har vi også en masse "fingerlege".

Fingerlege er en remse, hvortil der laves gebærder med fingrene.

Et klassisk eksempel på en fingerleg er den, hvor der synges for de 5 fingre: "lillefinger-lillefinger, hvor er du?" "Her er jeg! Her er jeg! Goddag, goddag, goddag". En fingerleg kan synges, eller siges i et rytmisk tempo.

Vi er heldige at have mange fingerlege i vores repertoire.

På Rudolf Steiner Børnehaveseminariet, lærer alle 1.års elever en helt ny fingerleg, som er lavet af en af lærerne på seminariet. Denne fingerleg, skal alle de nye 1.års elever udføre til sangleg i deres 1. praktik, og derved kommer der nye fingerlege til alle børnehaverne.

Vi bruger fingerlege både i garderoben, og til frokost, og altid til sangleg.

Vi har sangleg og eventyr hver dag.

I disse aktiviteter har vi masser af sprogformning og sprogstimulering.

Børnene lærer mange nye sange i løbet af deres børnehavetid, og de vil også genkende sange som de synger derhjemme.

Vi hører mange børn synge til dagligt i løbet af en børnehavedag, og vi hører fra mange forældre at børnene "tager sangene med hjem" og synger dem derhjemme.

Sangene giver børnene et større ordforråd, og det kan give spørgsmål til ord og ordsprog de måske ikke kender. Dette gælder også for vores eventyr.

Eventyr

Vi har eventyr hver dag efter frokost.

Vi fortæller remseeventyr og folkeeventyr.

Vi fortæller mest remseeventyr, da de kan fortælles for 3-6 årige.

Folkeeventyrene er mere tilegnet de 5-6 årige, men vi fortæller dem til tider for hele børnegruppen.

Til eventyr er det den samme pædagog, der fortæller eventyr i en hel uge, og det er det samme eventyr, der bliver fortalt en hel uge.

Vi oplever genkendelsens glæde i børnene, og samtidig vil vi opleve at de større børn vil kunne begynde at huske eventyret udenad, børnene lærer det rytmiske i sproget, især ved remseeventyr.

I remseeventyr er der som regel en hovedperson, som møder/hjælper/finder 6-10 dyr/personer.

Det er det samme som hovedpersonen siger til alle den møder, og det er det samme de alle svare eller gør.

Og det ender som regel ved at alle bliver nævnt igen ved udgangen af eventyret.

Eventyret kan fortælles uden dukker den første dag. Her vil børnene selv danne billeder i deres fantasi, og danne deres eget billedsprog.

Dagen efter fortælles eventyret med små dukker, som enten er lavet i træ, syet i stof, stikket eller filtet (nåle- eller vådfiltning) i uld.

De sidste dage kan 2-4 af børnene få lov til at hjælpe den voksne med at styre dukkerne, mens den voksne fortæller eventyret. Vi har også oplevet at børnene selv fortæller hele eventyret.

På de sidste dage kan børnene selv være rollerne, hvor vi "sætter en scene" i eventyrstuen, og børnene får roller og klæd'udtøj på.

Den voksne fortæller eventyret, og børnene siger selv deres "replikker" hvis de har lyst.

Eventyrene udvikler børnenes billeddannende sprog (indre forestillingsevne).

Sangle og eventyrene skal gerne inspirere til legen, og vi ser ofte hvordan både sanglegene og eventyrene opstår ude i den frie leg.

Krop, sanser og bevægelse

Sangleg

Vi har sangleg i børnehaven hver dag kl.9.

Det er en af pædagogerne der styrer sanglegen i en hel uge, og har derved forberedt et "sanglegsprogram". Sanglegsprogrammet er det samme program, der bliver gentaget hele ugen, med de samme sange og de samme fingerlege.

Det er som regel et program med ca. 3 sanglege, 2-3 fingerlege og ofte med rim/remser i overgangene, f.eks. "tip tap tå, alle børn må stå".

Disse sanglege og fingerlege passer ofte til årstiderne.

Op til hver årstidsfest er der nogle helt særlige sange der passer dertil.

F.eks. i ugerne op til lanternefesten, får alle børn lov til at gå rundt inde i kredsen med en tændt papirslanterne, mens vi synger alle lanternesangene. Alle de sange vi synger i denne periode til sangleg, synger vi til lanternefesten. På denne måde er børnene også med i festforberedelserne igennem sangleg og eventyr.

Ved fingerlegene bruges, og styrkes børnenes finmotorik, ved at bukke, strække, gemme/ klemme deres fingre.

Til sangleg bruger børnene deres grovmotorik.

Vi bruger hele kroppen når vi laver gebærder; vi tramper, vi hopper, vi lister, vi tripper på tå, vi sætter os ned på hug, og ligger på gulvet, vi rejser os helt op på tå, vi svinger armene og strækker dem højt op i luften. Det at gå rundt i en kreds og gå ind og ud af kredsen, giver også børnene en rumfornemmelse.

Vi har en sang hvor vi synger om en skovmand, og vi laver gebærder til alle processerne, som vi synger om: Fælder træet med en økse, saver stammerne over (hvor børnene to og to holder hinandens hænder i et kryds, og "saver" frem og tilbage), hugger brænde på en huggeblok, og til sidst sætter vi os ned på gulvet og laver et lille bål inde i en brændeovn.

Pædagogen laver gebærder til hver sang, og de andre pædagoger og medhjælpere bakker op ved at synge med og gøre gebærderne efter pædagogen.

Mange af børnene efterligner disse gebærder. Helt naturligt ser vi billedet på *Efterligning*.

Her er det også vigtigt at de voksne er begejstret, og holder af at lave sangleg og glædeligt gør med på gebærderne, for børnene mærker selvfølgelig de voksnes stemning. Hvis børnene skal nyde og holde af sangleg, så skal de voksne også gøre det.

Vi oplever tydeligt her, hvor meget børnene efterligner. Den mindste bevægelse, som den voksne gør, gøres efter af børnene. Vi voksne forklarer ikke hvad børnene skal gøre, for dette sker helt naturligt af sig selv ved efterligningen af de voksne. Og vi ser hvordan børnene også efterligner hinanden.

Der står f.eks. et barn, som ikke har lyst til at være med til sangleg en dag; men da barnet ser sin gode ven gøre gebærder til sangene, -så efterligner barnet dette, og begynder også at lave gebærderne.

Vi oplever også hvordan børnene efterligner hinanden, når de "træder ud" af sanglegen, og selv finder på deres eget, som de andre børn så måske efterligner.

Børnene vil også her opleve at de er en del af et fællesskab.

Mange sanglege, er også rollelege, hvor 1-5 børn får en rolle i sanglegen. Her får børnene klæd'ud tøj på, og kommer ind i kredsen og leger med i sanglegen.

Det er ofte de større børn, som har hørt og set sanglegen før, der får lov til at være de første der får roller.

Når børnene kan genkende sangen og legen/gebærderne dertil, viser de hermed for de andre børn, hvordan sanglegen leges. I løbet af ugen får alle børn, der har lyst, lov til at prøve.

Børnene vil opleve at nogen gange er det min tur, og andre gange er det de andres tur.

De vil opleve at være en del af noget fælles i kredsen, og de vil opleve at træde alene ind i kredsen hvor det er dem, som har fået lov til at være noget.

I perioder, kan det være at nogle af de kommende skolebørn, får lov til at stå i en lille kreds alene inde i midten af den store kreds. Her får de lov til at "prøve selv", og den voksne fortæller til de andre børn i ydre kredsen; at vi nu skal kigge på dem i midten, og gøre som dem.

Der plejer mange af de kommende skolebørn at "vokse et par centimeter", i en form for glæde og stolthed over; at det kan de nemlig selv.

Barnet er et handlende væsen og lærer gennem sin krop, og barnet lærer sin egen krop at kende gennem egne bevægelser og andres berøring.

Barnets motoriske udvikling har betydning for evnerne til rumorientering, kropsopfattelse, forståelse og ligevægt. Bevægelse styrker udviklingen af alle kroppens organer og barnet bør have rige og alsidige muligheder for at udvikle motoriske færdigheder, beherske sin krop og finde egne grænser, som har betydning både for sprog og selvforståelse.

Rudolf Steiner skriver at *barnet griber, før det begriber*. Barnet handler før det tænker. Så først udfører barnet en handling, og bagefter kommer der måske en bevidsthed om denne handling.

Børnene udfolder og udforsker deres motoriske kunnen helt naturligt dagen lang.

I børnehaven skaber vi muligheder for at børnene kan bruge og udfordre deres motorik, som skrevet ovenstående i sanglegen hvor vi hopper, vi hinker, lister, tramper, klapper og knipser.

Udendørs har børnene mange muligheder for at udfordre det motoriske; de løber, cykler på trehjulede cykler, de graver huller, de har mulighed for at gå på balancegang, nogle gange laver vi balancegangsbaner, de må være med til at feje fliser og feje blade og vi har nogle træer, hvor børnene kan klatre.

De øver deres kunnen i garderobe med alt fra at komme ned i en flyverdragt, at tage en hue på, -og få alle fingrene ud i fingervanten, at lukke og lyne en lynlås, til at få flyverdragten/regnbukserne ud over støvlerne, og at få støvler på rette fødder (højre/venstre).

Det meste af børnehavens legetøj er i naturmateriale, som appellerer til børnenes sanser.

Børnene vil kunne se, dufte og mærke forskel på materialerne.

Vi har en kuglebane i træ, togbaner i træ, træklodser, mekanik/bilofix, træbiler, trædyr og trædukker. Der er klæd'udtøj, og kapper, silketørklæder som kan bruges til at lave eventyr med trædyr-og dukker.

Der er porcelæn i dukkekrogen(-køkkenet), og legemad lavet i træ og filtet i uld. Der er små gryder, potter og pander.

Børnene vil opleve at de skal passe på legetøjet, for det kan gå i stykker.

Vi ønsker at skabe en hverdag for børnene hvor deres sanser bliver stimuleret;

vi bager boller hver morgen, og duften spreder sig hurtigt i huset, og møder børnene når de kommer ind i børnehaven om morgenen. Vi laver mad hvor børnene er med til at forberede maden, og i løbet af formiddagen kan maden duftes helt ude i haven.

Der bliver bagt med kanelsukker om fredagen, der også giver en særlig duft, og de får lov at mærke hvordan det er at ælte en brøddej.

Vi maler med vandfarver, vådt i vådt, og farverne er ikke sådan at styre på papiret.

Og naturligvis vil børnenes sanser også blive stimuleret i naturen;

Natur, udeliv og science

"Du sol på himlens hvælv
der gør mig varm og glad
du gir' ud af dig selv
nyt liv til blomst og blad.

Du måne stor og klar
om natten lyser du
og stjernerne du har
de blinker ned til mig"

(sangleg)

Naturen har en stor plads i børnehaven, den ligger til grund for alle vores årstidsfester. Vi tager naturen indenfor, og skaber billeder for børnene igennem sangleg, eventyr og vores fester om naturens gang og de forskellige kvaliteter årstiderne har. Forår hvor alt begynder at spire og vokse, sommeren hvor alt er sprunget ud, efterår hvor alt trækkes tilbage til jorden og nedbrydes, blade og frugter og så den kolde og klare vinter.

Børnene i børnehaven er udenfor i vores have minimum én gang om dagen.

Vi er normalt ude i haven under fri leg, både formiddag og eftermiddag, men tager hensyn til de ekstra kolde eller meget regnfylde dage.

Vi har en skøn have, med mange træer, buske og bede.

Vi og børnene oplever årstidernes skiften i vores egen have;

Vi ser bladene skifte farve og falde ned fra træerne i efteråret, og i eventyrskoven kan børnene finde kastanjer.

Når vi når vinteren er næsten alle træer uden blade, og jorden er blevet kold og hård.

Vi ser når der kommer rimfrost ude i haven, og frost på vores små vandpytter, og hvis vi er heldige vil børnene også opleve vintre med sne.

I slutningen af vinteren ser vi at der kommer små knopper på grenen i haven, og at der vokser små spire rundt omkring i haven. Allerede i februar kan vi opleve erantis og vintergækker, og inden længe kommer der også påskeliljer.

I starten af foråret kommer der endnu flere forårsblomster frem, og de små knopper på buskene og træerne er blevet til små blade.

Når vi når sommeren er børnehavens have helt grøn igen og fuld af farver fra træer, buske og blomster.

Vi har ribs-, brombær- og solbærbuske, som børnene kan spise af.

Vi forsøger også at samle nok så vi kan lave en lille marmelade, som børnene kan få på deres bolle om formiddagen.

Vi har en hyldebusk i børnehaven, hvor børnene ser hvordan vi "høster" hyldeblomster og laver hyldeblomstsaft. Hyldeblomstsaften bliver serveret til vores årlige Sommerfest, og måske er der også nok til vores Høstfest i august. Nogle år får vi også lavet Hyldebærsaft af hyldebærene der kommer i sensommeren. Omkring høsttiden i august får vi både kirsebær og blomster, og der er nok til at alle børn kan få en blomme hver.

Når der er en god æblehøst, er vi ofte heldige at bedsteforældrene og folk i nabolaget kommer med æbler til børnehaven. Der kan vi lave både æblemarmelade og æblegrød til kager.

Børnene oplever hvordan årstidernes vejr, kræver at vi passer og plejer vores have. Vi fejrer fliserne, vi fejrer bladene om efteråret, vi klipper grene på træer og buske, vi planter og sår frø og løg, og vi skal til tider feje sne på vores fortov.

Alt dette ovenstående er vi voksne opmærksomme og sætter pris på, når vi er opmærksomme, oprigtigt interesserede og nysgerrige, får børnene også endnu større mulighed for det.

Vi har mange sange, fingerlege og eventyr om naturen og dyrene i naturen, som børnene oplever til sangleg og eventyr.

Vi har sange om blomster og planter, og vi har en særlig spiresang, som børnene synger for havens små blomsterspire i forårmånederne. Og vi har sange der passer til de fire årstider.

Vi fortæller små fortællinger til sangleg om naturen og vejret, der passer til årstiden.

Vores årstidsfester harmonerer og tager udgangspunkt i den givne årstid.

Vi bruger grene og blomster til oppyntning til vores årstidsfester.

Til foråret planter vi blomsterløg og blomsterfrø, og vi laver reder til påskeharen af tynde birkegrene.

Til Mikælsfesten skal børnene snitte deres eget sværd;

En lang gren snittes fri for barken, og snittes spids i den ene ende. Børnene sliber hele pinden med et stykke slibepapir, og de voksne plejer at sige at pindes skal slibes indtil at den er "så blød som deres kind".

I den anden ende af pinden klippes et lille stykke af grenen til den vandrette pind på sværdet.

En voksen snitter en fordybning til den vandrette bind, som derefter bindes på den lange lodrette pind.

Derefter brænder en voksen barnets navn i sværdet, og i al hemmelig bliver sværdene malet med sølv, som skal forestille "stjernestøv", der kommer på sværdene natten før festen.

Når vi snitter, sidder vi oftest omkring bålet, så vi kan nyde varmen fra bålet samtidig og se ind i flammerne.

I børnehaven er Fastelavnsfesten forvandlet til en Forårsfest, hvor vi hylder alt det liv, der kommer frem igen om foråret.

Til vores Høstfest i august har naturen en stor rolle, og børnene vil opleve flere processer med temaet "fra jord til bord".

Børnene har stor interesse for de små dyr og insekter, som de kan finde i haven.

Vi har nogle dyre- og insektbøger, som findes frem når vi ikke kan genkende dyrene, som børnene finder.

Vi kan hjælpe børnene med at lave "Dyrefælder", som er et glas, der sættes ned i jorden og kanten rammer overfladen. Børnene putter blade mm. ned i glasset, så dyrene har det godt når de "falder" derved. Glasset skal stå i jorden over natten, og dagen efter kigger børnene spændt til fælderne.

Vi forsøger os også med "dyrehoteller"; en gammel kasse med flere rum, der opdeles med kviste, grene, mos og blade. Til sidste skal der sættes et stykke hønsenet over, og forhåbentlig vil flere små insekter flytte ind. Børnene lærer hvordan de skal passe godt på dyrene, og at vi skal slippe dem fri igen.

Hvis vi er heldige, og gemmer kastanjer fra efteråret, vil de i løbet af vinteren få en lille spire.

Denne spirende kastanje plantes med de kommende skolebørn i løbet af foråret.

De får én hver i deres egen potte.

Når vi skal sige farvel til skolebørnene til sommerfesten, er spirene vokset til et lille kastanjetræsspire, som børnene kan plante derhjemme.

Børnene får stimuleret deres sanser i naturen:

Vi har en storsandkasse, og de fleste børn holder af legen med sand og vand i gryder, som kan laves og formes til "kager og mad" muddet.

Vi graver sandslotte sammen med børnene, som børnene kan forme med skeer, og grave små tunneller igennem sandslottet. Børnene laver landskaber i sandkassen, som kan bruges til små legedyr, og de kan lave "bilbaner" til de små legetøjsbiler.

Børnene kan grave vandgrave, der kan fyldes med vand.

Sandet i sandkassen skifter konsistens efter vejret, og børnene mærker forskellen på det hårde, kolde sand, og det bløde tørre sand og det helt lette "si-sand".

Ikke alle børn kan lide følelsen af sand på hænderne og under neglene, og nogen vil altid have det sådan, hvor nogen børn vender sig til det.

Børnene bliver opmærksomme på det i naturen, som de skal passe på; brændenælder, tornene i brombærbusken, og de kløende korn i et hybenbær.

I alt ovenstående gemmer der sig oplevelser af de fire elementer jord, vand, ild og luft.

Børnene bliver bekendt med elementerne i børnehavens hverdag, ikke som udtalte fænomener, men som oplevende oplevelser, igennem leg og aktiviteter.

Vi mennesker påvirkes af naturens skiften, fra sommer til vinter, fra lys til mørke, fra varme til kulde, og for børn sker det på et helt ubevidst plan. I børnehaven giver vi billeder på denne påvirkning gennem indholdet i de forskellige årstidsfester. Børnene får den følelse (ubevidst): "det jeg føler i mig, er også det der sker i mine omgivelser her i børnehaven!", hvilket i den store sammenhæng giver børnene en følelse af naturlig balance og af fysisk og psykisk at være en del af naturens rytmiske kredsløb.

På næste side er børnehavens årsrytme beskrevet, som er båret af årstidsfesterne, der udspringer fra naturen.

Årstidsfester

August, Bondegårdstur

Bondegårdsturen ligger altid i August måned, et par uger før høstfesten. Det er forskelligt fra år til år hvilken bondegård vi besøger. Formålet er at vi skal se bondemanden høste kornet med en le, som i gamle dage, og alt det høstede korn, går vi alle i marken og binder til neg, som vi bringer hjem. Så skal vi se dyrene på gården og måske får vi lov at klappe nogle af dem.

August, Høstfest

Vi høster af naturens frugter, blandt andet ved at vi tærsker det hjembragte korn fra bondegårdsturen, maler kornet til mel og til sidst bruges melet i det store høstbrød som vi skal nyde til selve høstfesten. Høstfesten skal opleves som en overflodsfest hvor vi nyder godt af naturens overskud. Grøntsager og frugter forvandles til aktører i et eventyr, og efter eventyrfortælling er der festmiddag med høstbrød, hjemmekærnet smør og en masse frugt og grønt.

September, Mikaelsfest

En gammel fest som forbindes med legenden om Ridder Georg (Sankt Jørgen), Sankt Mikael og dragen. Vi står på tærsklen til den mørke tid og skal via oplevelserne ved Mikaelsfesten få mod, som ruster os til mørket og vinteren.

November, Lanternefest med forældre

Nu er det blevet mørkt, vi lyser op i mørket med vort eget lys, som vi fysisk viser ved at alle børn fremstiller en lanterne som de lyser med til lanternefesten. Vi vandrer rundt i mørket med lanterne og synger om Morten (Sankt Martin, som også giver navn til Mortens aften), vi møder "vægteren" som giver sol-, måne- og stjernebilleder til børnene.

November, sidste fredag før december, Adventsspiral

Advent betyder komme, det vi venter på er lysets tilbagekomst. Adventsspiralen er en lysfest, som vi udfører ved at lægge en spiral af gran på gulvet, med et lys i centrum. Alle børn får et lille "æblelys" (juletræslis i et rødt æble) i hånden og følger spiralen ind til centrum, hvor de tænder deres lys ved det som står i midten, og går ud igen, alt imens der spilles og synges advents og julesange.

December, Juleafslutning med forældre

Til juleafslutningen mødes børnene og deres familier til en hyggelig eftermiddag i børnehaven, med æbleskiver og vafler. Vi synger julesange sammen, og nogle år får vi besøg af musikanter der spiller en lille julekoncert for os alle.

Januar, Hellig Tre Konger fest

Hellig tre kongers festen bliver markeret i børnehaven ved at vi til frokost dækker tre borde, et med rød dug, et med blå og et med grøn dug. Som symboler på de tre hellig tre konger. På hvert bord står der et hellig tre kongers lys, som er et bivoksllys de voksne har dypet i børnehaven.

Hele december måned har vi lavet Krybbespil i børnehaven, hvor historien fortælles ved lidt fortælling og sange, som både børn og voksne synger sammen, og børnene får lov til at være rollerne. I december er der 3 hyrder, som kommer med gaver til det lille Jesus barn, og i januar måned er det i stedet de 3 konger, for at fejre Hellig Tre Konger.

Februar/Marts, Fastelavn/Forårsfest

I børnehaven er fastelavn en årstidsfest som markerer grænsen mellem vinter og forår.

Vi går mod lysere tider og de allerførste forårsblomster spirer, men det er fortsat koldt udenfor.

Udsmykningen af børnehaven antyder lysets tilbagekomst med farver og masser af smukke spirende løgplanter. Børnene er inviteret til at komme i festlige og farverige udklædninger, som, konger, riddere, prinsesser, trolde, feer o.a. Alle de udklædte børn får lov at præsentere sig ved at fortælle hvem de er.

Marts/April, Påskefest

I børnehaven markerer påskefesten en hyldelse til naturen og dens opvågning.

Vi sår karsefrø som vi oplever spirer, vi synger sange om æg og harer.

Alle børn kommer med udpustede æg, som vi efterfølgende maler i børnehaven og hænger på en gren.

Vi giver haren mad og på selve festdagen er vi heldige at haren har gemt små skinnende æg i hele haven.

Æg har begyndelsen til noget nyt i sig og haren er et meget frugtbart dyr. Børnehavebørn har ikke noget umiddelbart forhold til Påskens kristne indhold, livets kamp og dødens overvindelse, derfor er Påsken i børnehaven udelukkende en fest for naturens opstandelseskrafter.

April/Maj, Pinsefest

Fejres som renhedens fest, alt i naturen er nyt, friskt og nyudsprunget. Vi kalder det også "det hvide og lysegrønnes fest". Alle fuglene i naturen er i gang med sang og redebygning, så vi synger alle de sange om fugle som vi kender. I Biblen er ånden symboliseret ved en due (Mat. 3:16), derfra stammer vores tradition med at hvert barn laver en (hvid) pinsefugl.

Juni, Sommerfest for børn, forældre og øvrig familie.

En blomsterfest hvor forældre og bedsteforældre er inviteret med, og som er den formelle afsked med de børn der starter i skole efter sommerferien. Skolebørnene synger skolesangen og hele børnegruppen opfører eventyret "den tykke kat" som er et lille teater, hvor hele handlingen bliver sunget af alle.

Årstidfesterne udspringer af mange pædagogiske overvejelser og vi evaluerer altid sidste års fest, så festen ikke bliver en gentagelse af sidste års fest, men alligevel altid genkendelig i forhold til denne.

Vi er heller ikke de samme, da vi har gjort nye erfaringer.

Kultur, æstetik og fællesskab

De forudgående temaer, danner rammerne for børnehavens kultur, og vi har forsøgt at skabe et helhedsbillede af børnehaven.

Kulturen i børnehaven opretholdes af forældrene, personalet og bestyrelsen.

Børn udvikles når mulighederne er gode og alsidige, og herved kommer børnenes udfordringer og potentialer frem i lyset.

Vi skal tage udgangspunkt i et hvert barns forudsætninger, og barnet skal opleve sig forstået, set og accepteret. Barnet skal opmuntres til læring og udvikling, gennem de voksnes engagement og kærlighed.

Vi skaber et miljø hvor hvert barn oplever sig som vigtig for helheden.

Vi skaber omsorg og tryghed ved faste rytmer og genkendelighed, hvilket gør at barnet i egen takt kan erfare sig selv.

Helt overordnet arbejder vi ud fra tre overskrifter: Forbillede - Efterligning - Rytme.

Gennem selvindsigt, selverkendelse og selvopdragelse bliver vi voksne til sunde forbilleder.

Ud fra en forståelse af, at barnet af natur er en "efterligner", bestræber vi os på at gøre en masse efterlignelsesværdigt og meningsfyldt, i barnets nærvær.

Børnehavens øvrige værdigrundlag udgår fra:

- Nærvær og omsorg.

- Forvandling, fleksibilitet og individualisme.

- Kreativitet, nytænkning og filosofi.

Børn der bliver respekteret lærer selv at respektere andre.

Vi gør meget ud af at modtage, og tage afsked med børnene.

Det gælder fra de møder den allerførste dag, og hver eneste dag, til de forlader børnehaven for at gå i skole.

Man siger høfligt "goddag" og "farvel" og giver hånd.

Vi ser Rudolf Steiner børnehaven som et ideelt læringsmiljø.

Læring og udvikling sker gennem efterligning, gennem gentagelse og genkendelse, og via de voksne, som bestræber sig på at være gode forbilleder.

Her bliver børn fra forskellige hjem samlet under et tag. I løbet af børnehavetiden er der mange muligheder for at de kan danne deres egne erfaringer. Børnene oplever dagligt at have tæt og kontinuerlig kontakt med voksne, der hver især er forskellige, og som er forskellige fra forældrene.

Børnene får mulighed for at opleve deres egen tilstedeværelse, som en del af et fællesskab.

Børnenes natur er at møde hinanden rent og åbent. Vi kan opleve at blive overrasket over legerelationer, der opstår ud fra noget vi ikke lige umiddelbart havde set.

For at børnene oplever størst mulig omsorg og tryghed, er hele børnehaven indrettet så den ligner et hjem mest muligt, og vi voksnes gøremål er så hjemlige som muligt.

Alt hvad vi voksne udfører af arbejdsprocesser har et formål, det er gennemtænkt, og det har en begyndelse, et forløb og en slutning.

Børnene har muligheder for at deltage, og guides ofte ind i de forskellige arbejdsprocesser.

Når børnene handler ser vi at de føler sig værdsatte og fokuserer på processen: De gør noget værdifuldt i deres omverden. Børnene har muligheder for at lære hvordan ting forløber i praksis og kan derved forholde sig til livets nære ting; nemlig at vokse og at dygtiggøre sig, ved at erfare fundamentale færdigheder.

Som skrevet under Social Udvikling:

Vi er én samlet gruppe, hvor børnene oplever at være en del af et fællesskab.

Vi er én børnegruppe, som deler hverdagen i børnehaven.

Børnene lærer at være i en stor gruppe hvor det er nødvendigt, at øve sig i at vente på at det bliver ens tur, vise hensyn til hinanden, give plads til hinanden og hjælpe hinanden. Dette er igennem hele dagen; til sangleg og eventyr, i overgangssituationer som garderobesituation, til frokost og i den frie leg.

Børnene lærer hvordan de skal begå sig i et fællesskab, og i større sammenhænge.

Dette vil de kunne tage med videre i skolen.

I alle de år hvor børnene går i børnehaven, er vores fornemmeste opgave at styrke barnets udvikling, dets selvværd, og en grundfølelse af, "Jeg er god, præcis som den jeg er".

Denne indre styrke vil hjælpe barnet, når det kommer til at stå i nye fællesskaber, at kunne stå stærkt i sig selv, er en hjælp og styrke når vi er i nye fællesskaber.

De kommende skolebørn har, igennem den frie leg, øvet og udforsket de sociale relationer, de har forsøgt sig med at løse konflikter, de *har* løst konflikter, de har draget omsorg for hinanden, og de har fået erfaringer og succesoplevelser.

De vil mærke, via alle gentagelserne i årets gang, at de kan mere nu end da de startede i børnehaven.

Dette ses også især ved årstidsfesterne, hvor de store børn oplever at de fra det ene år til det andet, nu *selv* kan være en større del af forberedelserne som f.eks. at snitte deres eget Mikaelssværd.

De husker måske festerne fra året før, og kan finde på at sige med stor begejstring: "Jeg ved godt hvad vi skal til Mikaelsfesten!"

De har oplevet at være "de nye" i børnehaven, der bliver modtaget af "de store".

Og de slutter deres sidste børnehave år af med at være "de store", som kan tage imod de nye børn.

Årstidsborde; Høsttid og Mikaelsfest

Vi går på opdagelse i vores lokalområde på vores turdag.

Vi går igennem de omliggende marker, skovbryn, og finder opholdssteder, hvor børnene kan lege og evt. spise frokost. Her møder vi nogen gange andre børnehaver på tur.

Når vi nærmer os tiden hvor de kommende skolebørn ved hvor de skal starte i skole, kan vi på turdagen gå forbi de nærliggende skoler.

Æstetik

Omgivelserne i børnehaven skal være smukke.

Vi tænker over at miljøet indendørs skal være rart at være i, og at der er noget smukt at kigge på.

Børnehaven skal fremstå som et hjem; der skal være rart at være og det skal "omhylde" børnene.

Huset har træ på lofter og vægge, hvilket giver et varmt udtryk og en behagelig rumfornemmelse.

Hele huset er indrettet med en bevidsthed om farvevalg der virker beroligende ind på børnene.

Alle møbler og andet inventar samt legetøj, er så vidt muligt i naturmaterialer

Vi har vores faste rammer, og i løbet af årets gang pynter vi op til vores årstidsfester.

Vi pynter op med farverige silketørklæder, håndlavede dukker og dyr, grene og blomster.

Der bliver pyntet op ved indgangen til børnehaven, på en lille hjørnehylde i garderoben, vores "vinkevindue", vores vindueskarme og vores "årstidsbord".

Vi pynter op i ugerne op til en årstidsfest, og efter årstidsfesten aftager pynten i løbet af de efterfølgende uger, indtil at der pyntes op til den næste årstidsfest. Derved er der altid pyntet op i børnehaven.

Centralt placeret i vores stue har vi et "årstidsbord".

Det er en lille opsætning som følger naturens gang, fra august til juni.

Om vinteren er der pyntet med hvide silketørklæder, vi har en Kong Vinter dukke der står på årstidsbordet, der hænger krystaller ned fra loftet, som giver en fornemmelse af frost og sne. Ligeledes til påske er der sat små påskehare, påskeæg, friske grene, spire og blomster, og sådan ændre årstidsbordet sig helt naturligt.

Naturen bringes indendørs, og børnene kan følge med i naturens skiften. Uden ord sker alt dette og børnene *oplever* blot hvad der sker.

Vi har håndmalede billeder på vores vægge, der passer til de forskellige årstider, og derfor også hænges op efter årstiderne.

Vi har små prismes, som er sten (krystaller?), der hænger i vores vinduer; når de rammes af solens stråler, så reflekterer de en lille regnbue ud, som rammer væggene i børnehaven.

Vi drager omsorg for vores ting, og vi gør os umage for at der hele tiden er en rar atmosfære i børnehaven.

Årstidsborde: Mikaelsfest og Pinsefest

Vi bestræber os dagligt, for at være de bedste omsorgspersoner for børnene.

Det er vores bestræbelse, der opdrager barnet.

Foruden alt det, der er beskrevet her i læreplanen, arbejder vi ud fra vores intuition, ved at være i nærværet og tilstede for det enkelte barn. Vi øver og praktiserer dette hver eneste dag.

Litteraturliste

- Barnets opdragelse, Rudolf Steiner.
- Barnet før skolealderen, 5. opslag udgivet af Elba Books 2006.
- Opdragelse i den tidlige barndom, Elisabeth M. Grunelius
- Årstidsfester med leg og sang, Inger Brochmann.
- Lille Kille Rylle, Inger Brochmann.